

Τίτλος Έργου: Πάρκο Πολιτισμού και Αναψυχής : ενεργοποίηση της πρότασης του 1ου βραβείου του Πανελλήνιου Αρχιτεκτονικού Διαγωνισμού για την Αξιοποίηση του πρώην Στρατοπέδου Κόδρα και επικαιροποίησή της με συμμετοχή των πολιτών.

Τοποθεσία: Δήμος Καλαμαριάς, Μητροπολιτική Περιοχή Θεσσαλονίκης, Ελλάδα

1. Ιστορικό και Πλαίσιο

Το πρώην Στρατόπεδο Κόδρα αποτελεί έναν από τους μεγαλύτερους και στρατηγικά χωροθετημένους ελεύθερους χώρους στη Μητροπολιτική Περιοχή Θεσσαλονίκης. Είναι ένας χώρος φυσικού κάλλους στο παραλιακό μέτωπο της Καλαμαριάς με εξαιρετική περιβαλλοντική, και πολιτιστική αξία. Η αξιοποίησή του αποτελεί σημαντική και μοναδική ευκαιρία για την δημιουργία ενός μητροπολιτικού πάρκου πολιτισμού, σύμφωνα με τις αρχές της βιώσιμης αστικής ανάπτυξης, της κοινωνικής ένταξης και της περιβαλλοντικής ανθεκτικότητας.

Η ιστορική σημασία της περιοχής, σε συνδυασμό με την τρέχουσα υποβάθμισή της, την καθιστά εδώ και χρόνια σημείο εστίασης σχεδιαστικών πρωτοβουλιών. Το 1994, ο Δήμος Καλαμαριάς και οι αρμόδιες αρχές διοργάνωσαν Πανελλήνιο Αρχιτεκτονικό Διαγωνισμό με τίτλο « Αξιοποίηση του πρώην Στρατοπέδου Κόδρα». Η νικήτρια πρόταση (1995-μελετητές Γεώργιος Ζωίδης, Στυλιανή Λεφάκη, Κυριακή Ουδατζή), προέβλεπε, σεβόμενη τις προδιαγραφές του διαγωνισμού, τη μετατροπή του πρώην στρατιωτικού χώρου σε πολυλειτουργικό πάρκο πολιτισμού και αναψυχής — μια ιδέα που προέβλεπε και ικανοποιούσε με τον καλύτερο τρόπο τους σημερινούς στόχους βιωσιμότητας.

Το έργο, έχοντας επίγνωση της υπάρχουσας κατάστασης, με γνώση και ενσυναίσθηση της σημερινής πραγματικότητας στην περιοχή, επιδιώκει να ενεργοποιήσει και να επικαιροποιήσει την αρχική βραβευμένη πρόταση μαζί μάλιστα με τις μετέπειτα εγκεκριμένες μελέτες που τη συμπλήρωναν, ενσωματώνοντας σύγχρονες περιβαλλοντικές στρατηγικές, τεχνολογικές καινοτομίες και διαδικασίες συμμετοχικού σχεδιασμού. Μέσω ευρείας συμμετοχής των πολιτών και συνεργασίας με ενδιαφερόμενους φορείς, το έργο στοχεύει στην ανάπτυξη ενός περιεκτικού, ευέλικτου και ανθεκτικού πλαισίου για το βιώσιμο μέλλον του χώρου του Κόδρα.

2. Στόχοι

Ο κύριος στόχος είναι η μετατροπή του πρώην Στρατοπέδου Κόδρα σε υπερτοπικό Πάρκο Πολιτισμού και Αναψυχής — ένα πρότυπο βιώσιμης πράσινης μετάβασης, αστικής ανάπτυξης και ανθεκτικότητας, σύμφωνο με το Ευρωπαϊκό Πράσινο Συμφωνητικό (EU Green Deal) και τις αρχές του Νέου Ευρωπαϊκού Μπάουχαους.

Συγκεκριμένοι στόχοι περιλαμβάνουν:

- Αποκατάσταση και ανάδειξη του χώρου ως σημαντικού μητροπολιτικού χώρου πρασίνου.

- Ενσωμάτωση χρήσεων πολιτισμού, αναψυχής και εκπαίδευσης σε ένα ενιαίο οικολογικό και χωρικό σύστημα.
- Ανάδειξη της ιστορίας και της μνήμης του τόπου
- Αξιοποίηση, αποκατάσταση και επανάχρηση των υφιστάμενου ιστορικού κτιριακού δυναμικού
- Αξιοποίηση, αποκατάσταση φυσικών οικοτόπων και ενίσχυση της βιοποικιλότητας μέσω βιώσιμου σχεδιασμού τοπίου.
- Προώθηση βιώσιμης κινητικότητας και καθολικής προσβασιμότητας.
- Ενίσχυση της συμμετοχής των πολιτών, της τοπικής ταυτότητας και της κοινωνικής συνοχής μέσω συμμετοχικού σχεδιασμού και μηχανισμών συν-διαχείρισης.

3. Μεθοδολογία και Προσέγγιση Σχεδιασμού

Η προτεινόμενη μεθοδολογία συνδυάζει την αστική αναβάθμιση βασισμένη στη μελέτη των χαρακτηριστικών της περιοχής, στην πολιτιστική κληρονομιά, τη μνήμη και την ιστορία με την περιβαλλοντική και κοινωνική βιωσιμότητα. Αξιοποιεί αι την διαθέσιμη μελετητική εμπειρία και ωριμότητα, ενσωματώνει επιστημονική τεχνογνωσία, θεσμικό συντονισμό και συμμετοχή των πολιτών για την παραγωγή ενός τεκμηριωμένου, περιεκτικού πλαισίου σχεδιασμού και υλοποίησης.

3.1 Επαναδραστηριοποίηση της Πρότασης του Διαγωνισμού του 1995

Η αρχική πρόταση του 1995 χρησιμεύει ως εννοιολογική βάση του έργου. Η χωρική λογική της — βασισμένη στη συνύπαρξη εκτάσεων πολιτισμού, ήπιας αναψυχής, αθλητισμού και εκπαίδευσης ενταγμένων στο πράσινο — παραμένει εξαιρετικά επίκαιρη και θα επανεκτιμηθεί υπό το πρίσμα των σύγχρονων στόχων βιωσιμότητας, των τεχνολογικών δυνατοτήτων και των αναγκών της κοινότητας.

3.2 Συμμετοχική Διαδικασία Σχεδιασμού

Ένα δομημένο συμμετοχικό πλαίσιο θα καθοδηγήσει την επικαιροποίηση και βελτίωση του έργου. Οι πολίτες, οι πολιτιστικοί φορείς, οι περιβαλλοντικές ΜΚΟ, τα ακαδημαϊκά ιδρύματα και οι τοπικές αρχές θα συμμετέχουν μέσω εργαστηρίων, ανοιχτών φόρουμ και ψηφιακών εργαλείων συμμετοχής. Αυτή η διαδικασία θα διασφαλίσει κοινωνική νομιμοποίηση, ένταξη και προσαρμοστικότητα στις εξελισσόμενες προσδοκίες της κοινότητας.

3.3 Αρχές Σχεδιασμού και Υλοποίησης

Το έργο οργανώνεται γύρω από έξι καθοδηγητικές αρχές:

- **Περιβαλλοντική Βιωσιμότητα:** αποκατάσταση πράσινης υποδομής, μέτρα προσαρμογής στο κλίμα, και στις ιδιαίτερες περιβαλλοντικές συνθήκες του χώρου, βιώσιμα συστήματα ύδατος και ενέργειας (π.χ. συλλογή ομβρίων, παθητικός ενεργειακός σχεδιασμός, ενσωμάτωση φωτοβολταϊκών).

- **Πολιτιστική Συνέχεια. Διατήρηση της Μνήμης και της Πολιτιστικής Κληρονομιάς:** Αξιοποίηση και ανάδειξη της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς του στρατοπέδου, του ιστορικού του αποθέματος με την επανάχρηση υφιστάμενων ιστορικών κτιρίων και υποδομών και την ενσωμάτωση του αρχαιολογικού χώρου ως ενεργό στοιχείο του πάρκου.
- **Χωρική Ενσωμάτωση:** δημιουργία συνεκτικού δικτύου κύριων αξόνων, πλατειών και πράσινων διαδρόμων που συνδέουν τον χώρο με τον αστικό ιστό και το παραλιακό μέτωπο.
- **Κοινωνική Ένταξη και Προσβασιμότητα:** καθολικός σχεδιασμός και δίκαιη πρόσβαση για όλες τις ομάδες, συμπεριλαμβανομένων ΑμεΑ, παιδιών και ηλικιωμένων.
- **Βιώσιμη Κινητικότητα:** προτεραιότητα στα δίκτυα πεζών και ποδηλάτων, μείωση χρήσης αυτοκινήτου και βελτίωση συνδέσεων με τα δημόσια μέσα μεταφοράς.
- **Ανθεκτικότητα και Προσαρμοστική Διαχείριση:** σχεδιασμός πολυλειτουργικών, χαμηλής συντήρησης χώρων που εξασφαλίζουν μακροχρόνια βιωσιμότητα και ευελιξία στη χρήση. Σχεδιασμός με ευελιξία στην προσαρμογή νέων χρήσεων αναλόγως μελλοντικών αναγκών και εξελίξεων.

4. Προτεινόμενες Χρήσεις Γης και Λειτουργίες

Το έργο οραματίζεται έναν ισορροπημένο συνδυασμό χρήσεων με χώρους πολιτισμού, αναψυχής και εκπαιδευτικών λειτουργιών και κυρίως χώρους πρασίνου, οργανωμένων σε ένα ενσωματωμένο χωρικό πλαίσιο.

Τα βασικά στοιχεία περιλαμβάνουν:

- Εκτεταμένους ανοικτούς χώρους πρασίνου και περιοχές με νέες κατάλληλες φυτεύσεις.
- Πεζοδρόμια και ποδηλατικές διαδρομές που συνδέουν κύριους κόμβους και γειτονικές περιοχές.
- Εγκαταστάσεις αθλητισμού και αναψυχής για την αναβάθμιση του επιπέδου ζωής του πολίτη.
- Υπαίθριο θέατρο ως ένα από τα πολιτιστικά σημεία αναφοράς και κλειστή αίθουσα θεαμάτων συγκεντρώσεων.
- Ανάδειξη και αξιοποίηση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς του πρώην στρατοπέδου με την επανάχρηση των ιστορικών υφιστάμενων κτιρίων για τη δημιουργία μουσείων (Προσφυγικού Ελληνισμού-Ποντίων, Προϊστορίας, Φωτογραφίας για τη συλλογή Καλεμεκρή, Φυσικής Ιστορίας), αλλά και πολιτιστικών κέντρων, εκπαιδευτικών κόμβων και χώρων εκδηλώσεων και κοινωνικών δραστηριοτήτων.
- Μικρής κλίμακας αναψυκτήρια και υπηρεσίες για καθημερινή δημόσια χρήση.

5. Πλαίσιο Διακυβέρνησης και Ενδιαφερόμενοι Φορείς

Το έργο θα υλοποιηθεί μέσω ενός πολυεπίπεδου συστήματος διακυβέρνησης υπό τον συντονισμό του Δήμου Καλαμαριάς, σε συνεργασία με περιφερειακούς, ακαδημαϊκούς και κοινοτικούς φορείς.

Φορείς ενδιαφέροντος:

- **Δήμος Καλαμαριάς:** συντονισμός έργου, διαχείριση γης και εμπλοκή ενδιαφερόμενων.
 - **Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας**
 - **Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας / Υπουργείο Πολιτισμού:** καθοδήγηση σε πρότυπα περιβαλλοντικής προστασίας και πολιτιστικής κληρονομιάς.
 - **Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης:** επιστημονική υποστήριξη σε αρχιτεκτονική, πολεοδομία και περιβαλλοντικό σχεδιασμό.
 - **Κοινωνία των Πολιτών και Τοπικοί Φορείς:** συμμετοχικός σχεδιασμός και μακροχρόνια διαχείριση του πάρκου, υιοθέτηση ενεργειών και δραστηριοτήτων.
 - **Ιδιωτικοί και ΕΕ Συνεργάτες:** πιθανή συνεργασία σε πολιτιστικό πρόγραμμα, συστήματα ανανεώσιμης ενέργειας και στρατηγικές συντήρησης.
-

6. Αναμενόμενα Αποτελέσματα και Επιπτώσεις

Αποτελέσματα:

- Υλοποίηση ολοκληρωμένου σχεδίου για τη βιώσιμη αναδιαμόρφωση του χώρου Κόδρα. Συμβολή στην αναβάθμιση της ποιότητας ζωής στο Δήμο Καλαμαριάς αλλά και στο ευρύτερο πολεοδομικό συγκρότημα της Θεσσαλονίκης.
- Αξιοποίηση και Αποκατάσταση στοιχείων κληρονομιάς, σεβασμός, προστασία και ανάδειξη των χαρακτηριστικών της Καλαμαριάς , της μνήμης της ιστορίας και του φυσικού περιβάλλοντος .
- Δημιουργία ενσωματωμένου μητροπολιτικού πάρκου με λειτουργίες πολιτισμού, περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος, εκπαίδευσης , αναψυχής και αθλητισμού.
- Εγκαθίδρυση συμμετοχικών μηχανισμών διαχείρισης για μακροχρόνια διακυβέρνηση.

Αναμενόμενες επιπτώσεις:

- Ενίσχυση οικολογικών δικτύων και αύξηση της αστικής βιοποικιλότητας.
 - Αυξημένη προσβασιμότητα σε δημόσιους πράσινους και πολιτιστικούς χώρους.
 - Αναζωογόνηση της τοπικής ταυτότητας και της συλλογικής μνήμης μέσω επαναχρησιμοποίησης της κληρονομιάς.
 - Μείωση του περιβαλλοντικού αποτυπώματος και βελτίωση της κλιματικής ανθεκτικότητας.
 - Ενδυνάμωση των πολιτών μέσω συμμετοχικού σχεδιασμού και πολιτιστικής συν-παραγωγής.
-

7. Ευθυγράμμιση με Στρατηγικά και Πολιτικά Πλαίσια

Το έργο συμβάλλει άμεσα σε:

- **EU Green Deal και Νέο Ευρωπαϊκό Μπάουχαους** – προώθηση αισθητικών, βιώσιμων και περιεκτικών μεταμορφώσεων.
- **Agenda 2030 – Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης (SDGs)** – ιδιαίτερα SDGs 11 (Βιώσιμες Πόλεις και Κοινότητες), 13 (Δράση για το Κλίμα) και 15 (Ζωή στη Γη).
- **Εθνικές και Περιφερειακές Στρατηγικές Αστικής Ανάπτυξης** – ενίσχυση πράσινης υποδομής και πολιτιστικής καινοτομίας στη Θεσσαλονίκη.

8. Συμπέρασμα

Με την ενεργοποίηση και επικαιροποίηση της βραβευμένης πρότασης του 1995 μέσω σύγχρονων πλαισίων βιωσιμότητας και συμμετοχικών διαδικασιών σχεδιασμού, το έργο φιλοδοξεί να μετατρέψει το πρώην Στρατόπεδο Κόδρα σε βασικό πόλο για τη βιώσιμη πολιτιστική ανάπτυξη και την πράσινη αστική αναβάθμιση. Θα αποτελέσει ένα πρότυπο ενσωμάτωσης της πολιτιστικής κληρονομιάς, σεβασμού του περιβάλλοντος, και συμμετοχής των πολιτών στην εντυπωσιακή αναβάθμιση και βελτίωση των συνθηκών ζωής τους, αλλά και συμβολής τους στην ανθεκτικότητα της πόλης στο μέλλον.